

Kesubos (105a)

...הני מילי — ...These words apply where [the judge] took the payment in the form of a bribe, היכא דשקיל בתורת שוחד — whereas Karna would take it in the form of a fee. קרנא בתורת אגרא הנה שקיל

— וְהִתְנַן — And even he takes it in the form of a fee, is it permitted? — וְהִתְנַן — But we learned in a Mishnah: הנוטל שכר לדון דיניו בטילין — If one takes a fee for judging, his decisions are void. — ? —

— הני מילי אגר דינא — These words stated in the Mishnah apply to a fee for deciding the law, whereas Karna would take compensation for unemployment. קרנא אגר בטילא הנה שקיל

— וְהִתְנַן — And even compensation for unemployment, is it permitted? — וְהִתְנַן — But it was taught in a Baraisa: מכוּעַר הַדִּין שְׁנוּטֵל שְׂכָר לְדוֹן — Despicable is the judge who takes payment to judge, אָלָא שְׁדִינוּ דִּין — but his decision is valid. היכי דמי —

Now, what is the circumstance to which this Baraisa refers? — אילימא אגר דינא — If one says it refers to a fee for deciding the law, that cannot be correct, דינו דין — because it states that his decision is valid — וְהִתְנַן — and it was taught in the Mishnah cited above: הנוטל שכר

— אָלָא אַגְרָא בְּטִילָא — If one takes a fee for judging, his decisions are void. — אָלָא אַגְרָא בְּטִילָא — Rather, the Baraisa refers to compensation for unemployment, וְקִתְנֵי מְכוּעַר הַדִּין — and yet it states regarding one who takes such payment: Despicable is the judge. — ? —

— הני מילי בטילא דלא מוכחא — These words apply where the judge's unemployment is not evident, קרנא בטילא דמוכחא הנה שקיל — but Karna took compensation for unemployment that is evident. — דְהוּהוּ תְּהִי בְּאַמְבָּרָא דְחַמְרָא — For he would regularly be hired to smell the stock at a storehouse of wine, וְהִבִּי לֵיהּ זוּזָא — and they would pay him a zuz for this service.

— כִּי הָא דְרַב הוּנָא — As in the case of Rav Huna: כִּי הָוָה אֶתִּי דִּינָא לְקַמֵּיהּ — When a lawsuit was brought before him, אָמַר לְהוּ — he would say to [the litigants]: הָבוּ לִי גְבָרָא דְדָלִי לִי

— בְּחַרִיקָא — “Give me a man who will draw water in my stead to irrigate my fields, — וְאִידוּן — and then I will decide the law for you.”

Bechoros (Mishnah 29a)

— הנוטל שכרו לדון — If one takes his fee for judging, דיניו בטילים — his decisions are void; — לְהַעֲדִי — for testifying, — עֲדוּתָיו בְּטִילִין — his testimonies are void.

Bechoros (Gemara 29a)

— מִנְהֵי מִיֵּלִי — From where do we know these [laws]? — אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב — Rav Yehudah said in the name of Rav: דָּאִמַר קָרָא — For the verse states: רָאָה לְמִדְוָתַי אֶתְכֶם (וגו') —

— [חֲקִים וּמִשְׁפָּטִים בְּאֶשֶׁר צִוִּי ה' אֱלֹקִים] — See, I have taught you (etc.) statutes and laws as Hashem, my G-d, commanded me. I.e. See that I have taught you the statutes and the laws of the Torah [in the same manner] as Hashem taught (“commanded”) them to me. — מָה אֲנִי בְּחִנָּם אִף אֶתָּם —

— בְּחִנָּם — Just as I, Moses, was taught the Torah by Hashem gratis, so too, you were taught the Torah by me gratis. And so too, when you teach Torah to others, you shall teach them gratis.

שלחן ערוך (חו"מ ט, ג) - הנוטל שכר לדון כל דיניו שדן בטלים אלא אם כן ידוע שלא נטל בהם שכר.

שכר לקרוב או פסול

שער המשפט (ט, ה) - יש להסתפק בבעלי דין שקבלו עליהם לדון לפני קרוב או פסול ונטל שכר לדון אי דינו בטל דיש לומר כיון דהטעם שדינו בטל הוא משום שעבר על מה אני בחנם ובכי האי גוונא יש לומר דליכא חיוב עליו לדון בחנם ומותר ליטול שכר אף לכתחילה כיון דמן התורה פסול לדון. [וע"ע מנחת חנוך פג, ח].

אמרי בינה (טז ד"ה ויש לחקור) - ולא נהירא לענ"ד דאטו אם יש בעיר בית דין קבוע ובא לדון בפני אחר דיכול למנוע את עצמו לדון ביניהם יהיה רשאי ליטול שכר זה ודאי אינו כיון דמכל מקום מקבל אותם ודן ביניהם עובר שמלמד חקים ומשפטים וצריך ללמד בחנם ואם כן כמו כן קרוב או פסול כיון דעל כל פנים מקבל אותם לדון ביניהם אף שאינו מחויב בדבר ויכול לסלק את עצמו מזה מכל מקום כשדן ביניהם דין תורה צריך לדון בחנם ואם דן בשכר דינו בטל מטעם קנס כמו כל דיין הדן בשכר דדינו בטל.

שכר בטלה

שלחן ערוך (חושן משפט ט, ה) - ואם אינו נוטל אלא שכר בטילתו מותר, והוא שיהיה ניכר לכל שאינו נוטל אלא שכר בטלתו כגון שיש לו מלאכה ידועה לעשות בשעה שיש לו לדון ואמר לבעלי הדין תנו לי שכר פעולה של אותה מלאכה שאתבטל ממנה והוא שיקבל משניהם בשוה, אבל אם אינו ניכר כגון שאמר שמא יזדמן לי שכר בקניית סחורה וסרסרות ובשביל זה מבקש שכר אסור.

נתיבות המשפט (ט, ט) - שלשה חלוקים יש, אם עוסק במלאכה בשעה שבאו לפניו מותר לכתחלה ליטול שכר בטלה, ואם לא עסק במלאכה רק שידוע שיש לו מלאכה ואמר להם שרצונו לעסוק במלאכה מכוער הדבר ליטול אבל אין דינו בטליו, אבל אין לו מלאכה כלל רק שאומר אולי אמצא מלאכה דינו בטליו, סמ"ע.

דנים בקביעות

תוספות (כתובות קה.) - גוזרי גזירות שבירושלים היו נוטלין שכרן מתרומת הלשכה. הא דלא פריך הכא והיכי עבדי הכי והכתיב "ושוחד לא תקח" כדפריך עליה דקרנא, אומר רבינו תם דלא אסור אלא מבעלי דינים אבל הכא משל צבור, ורבי מפרש דהכא לאו בתורת שכר היו נוטלין אלא הכא כל שעה היו יושבין בדין ולא היו עוסקין בשום מלאכה ולא היה להם במה להתפרנס והיה מוטל על הצבור לפרנסן אבל קרנא אקראי בעלמא היה יושב ולא היה לו ליטול שכר. [הלכה פסוקה (ט, 129), בשם באר אליהו] - התירוץ דמשל צבור הוא לשלול חשש שוחד, אבל חשש של נטילת שכר שהוא משום מה אני בחנם אין חילוק אם הוא לוקח משל צבור או מבעלי דין ועל זה תירצו דמכיון דמוכרחים לפרנסם אין זה שכר לדון.

שלחן ערוך (חושן משפט ט, ג) - נהגו לעשות לבית דין קופה שפוסקין ממון לפרנסת בית דין ומגבין אותו בתחלת השנה או בסופה, ואין בו משום תורת שוחד ותורת אגרא כי חובה על ישראל לפרנס דייניהם וחכמיהם. רמ"א - ויותר טוב לגבות מתחלת השנה שיהא מוכן להם כדי שלא יצטרכו להחניף או להחזיק טובה לשום אדם.

שו"ת חתם סופר (חו"מ סי' קסד) - הציבור מחוייבים להעמיד להם אחד שיהיה מוכן ופנוי בכל הזמנים לכל המבקש תורת ה' ימצא מוכן לכך בכל עת והציבור עושים לזה פרנסתו בריווח וכבוד גדול כי אף על פי כשהיה הוא עושה לעצמו היה מצוה עליו לצמצם מכל מקום הוא רשאי ולא הם, ובדאי אם יש לאל ידו להתפרנס משלו בלי נטילת פרס מהציבור מחויב הוא לעשות גם זה בחנם אך לאו כל אדם זוכה לשתי שולחנות.

נתיבות המשפט (ט, ט) - ובאורים ותומים כתב היתר על הדיינים הקבועים ומחמת זה אין עוסקים במשא ובמתן וידוע דאם לא הוקבעו ודאי דהיו עוסקין באיזה מלאכה הוי כמלאכה ניכרת דידוע לכל שבשביל זה הן נרפים ממלאכה, ועוד כיון שנהגו כך הוה ליה כאלו התנו. [ועי' הלכה פסוקה 249 דדעת רוב האחרונים להתיר גם מבעלי הדין].

ערוך השלחן (ט, ו) - ומה שנתפשט ששני הצדדים נותנים דבר מועט לדיינים קודם שאומרים להם הדין או הפשרה נראה דמזמן הקדמון היה תקנת הציבור כן והם יכולים לתקן שלא ידונו עד שיתנו שני הצדדים דזהו פרנסתם, וכשמקבלים רב או דיין הוה כאלו התנו כן עם הציבור כיון שהמנהג כן.

חכמת שלמה (ט, ה) - גוף האיסור של קבלת שכר הוי רק אם דן בכפיה דאז דיין שדן בכפיה והוא מבקש שכר בעבור זה בזה אסור לו לקבל שכר דבזה שם דיין עליו ואסור לו לקבל שכר אבל אם שלא בכפיה הוא דן רק שהם באים מרצונם ומבקשים הימנו לדון לפניו הם ויודעים שהוא נוטל שכר אם כן מסכימים הם על זה והוי כאילו נותנים לו מתנה בעלמא ברצונם לא בתורת שכר.